Analyysi

G20-aloitteen tavoitteena on tehostaa yritysten ja kuluttajien ulkomaanmaksuja

Raha ja maksaminen | 19.10.2022 | Timo Iivarinen, Pasi Miettinen

KIRJOITTAJAT

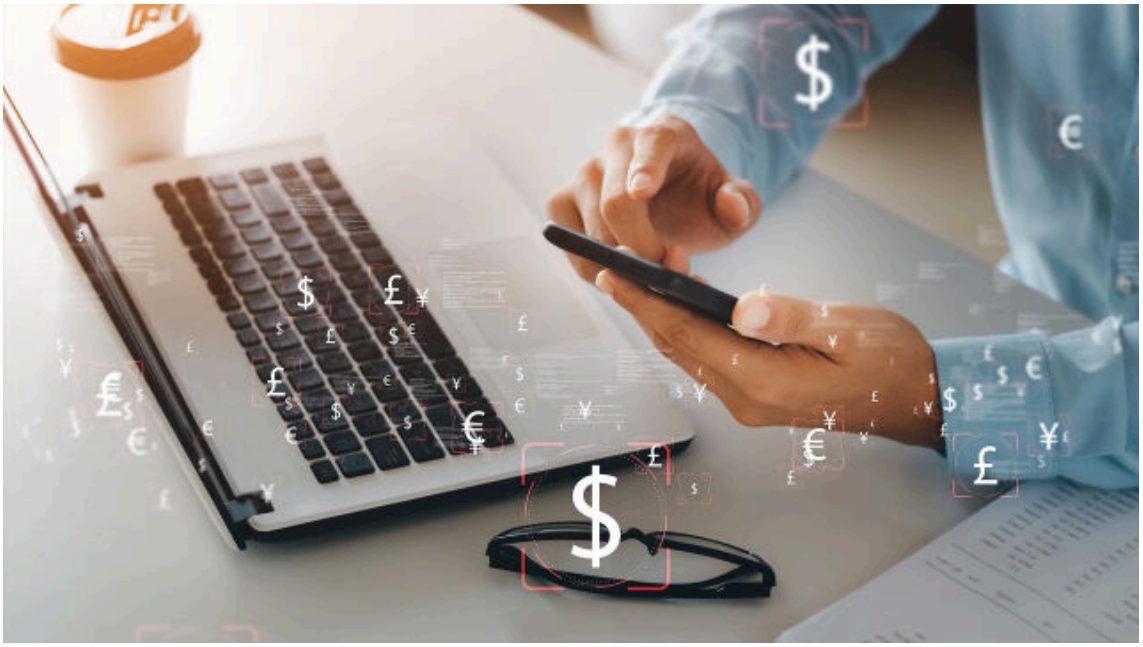

Timo Iivarinen
Vanhempi ekonomisti

Pasi Miettinen
Vanhempi ekonomisti

Sujuva maksaminen minne tahansa maapallolla edistää maailmanlaajuista kaupankäyntiä ja luo osaltaan tasapuolisemmat lähtökohdat toimijoille. Maksamisen teknologia on kehittynyt yhä tehokkaammaksi, ja se on parhaimmillaan reaaliaikaista ja kustannustehokasta. Valuuttarajat ylittävässä maksamisessa kehitys ei ole vastannut teknologian tuomiin mahdollisuuksiin. Haasteet on tunnistettu ja G20-maat yhdessä keskuspankkien ja muiden viranomaisten kanssa ovat tehneet aloitteen valuuttarajat ylittävien maksujen tehostamiseksi.

Johdanto

Pankit käyttävät kirjeenvaihtajapankkipalveluita välittääkseen asiakkaidensa maksuja käyttämiensä varsinaisten maksujärjestelmien ulottumattomissa oleviin pankkeihin. Kirjeenvaihtajapankkijärjestelmä oli ennen tieto- ja viestintätekniikan mahdollistamia varsinaisia maksujenvälitysjärjestelmiä ainoa tapa, jolla maksuja välitettiin erityisesti oman maan rajojen ulkopuolelle. Siksi usein puhutaankin rajat ylittävistä maksuista, kirjeenvaihtajapankkimaksuista tai ulkomaanmaksuista toistensa synonyymeina, kun maksuja välitetään ulkomaisessa valuutassa tai kotimaisen maksualueen ulkopuolelle. Rajat ylittävän maksun osapuolet voivat olla yksityishenkilöitä tai yrityksiä tai maksu voi olla siirto pankkien välillä. Maksujen välittämistä varten kukin pankki on luonut itselleen maailmanlaajuisen kirjeenvaihtajapankkiverkoston. Pankit siis sopivat maksujen välityksestä keskenään ilman keskitettyä selvityskeskusta tai muuta maksujärjestelmää. Maksusanomat välitettiin aiemmin telexin, nykyään tyypillisesti pankkien ylläpitämän kansainvälisen SWIFT-verkoston kautta.[1] Toisinaan mukana ovat myös paikalliset maksujärjestelmät tai sitten on rakennettu eri järjestelmien välillä linkit, joiden kautta raha löytää perille varsinaisen maksunsaajan haltuun.

Rajat ylittävien maksujen välittäminen on ollut varsin hidasta, kallista ja toisinaan epävarmaakin. Varojen perillemeno on siis parhaimmillaankin varsin pitkä ja monipolvinen ketju, ja siksi ulkomaanmaksujen välittämisessä onkin parantamisen varaa. Tätä tarkoitusta varten on nyt laadittu suunnitelmat siten, että tämän vuosikymmenen loppupuolella ulkomaanmaksujen välittämisen esteet olisi purettu. G20-maat yhdessä Kansainvälisten järjestelypankin (BIS) kanssa sekä monet yksityiset maksupalveluntarjoajat ovat ryhtyneet parantamaan maailmanlaajuisesti ulkomaanmaksujen prosessointia siten, että maksaminen olisi sujuvampaa ja kohtuuhintaista. Esikuvana voi ajatella, miten kotimaan maksut ja muut SEPA-alueen maksut ovat viimeisten vuosien aikana kehittyneet huomattavasti rajat ylittäviä maksuja nopeammin. SEPA-alueella maksaminen tapahtuu lähes reaaliajassa, ja kustannukset niin maksajalle kuin maksunvälittäjälle ovat aikaisempaa huomattavasti alhaisemmat.

Ulkomaanmaksujen merkitys globaalisti on merkittävä. Vuonna 2017 maailmanlaajuisesti maksujen arvo oli 179 biljoonaa dollaria ja maksujen määrän arvioidaan kasvavan vuoteen 2027 mennessä 257 biljoonaan dollariin [2]. Eurojärjestelmä ja Euroopan keskuspankki ovat myös nostaneet uudessa vähittäismaksustrategiassaan globaalin maksamisen kehittämisen yhdeksi kärkiteemoistaan.[3] Eurojärjestelmän tavoitteena on edistää globaaliin maksamiseen liittyviä palveluita, ja tunnistaa konkreettisia toimia, jotka tukevat yritysten ja yksityishenkilöiden maksamista tällä alueella. Yksi jo tunnistettu konkreettinen toimi on eurojärjestelmän TIPS-pikamaksujärjestelmän käyttö eri valuuttamääräisten maksujen katteiden siirtoon.

Tässä artikkelissa on tarkoitus avata G20-maiden valuuttarajat ylittävien maksujen kehittämissuunnitelmia ja tarkastella tulevaa kehitystä Suomen kannalta.

G20-maat aloitteen tekijöinä

G20-maat ovat ottaneet yhdessä keskuspankkien ja muiden viranomaisten kanssa tavoitteekseen parantaa valuuttarajat ylittävien maksujen nykykäytänteitä. Sujuva maksaminen minne tahansa maapallolla edistää maailmankauppaa ja yleistä taloudellista kehitystä kaikkialla maailmassa. Sillä on myös merkitystä kehittyvien talouksien kansalaisten mahdollisuuksille käyttää rahoituspalveluita esimerkiksi silloin, kun on tarkoitus lähettää rahaa kotimaahan jääneille sukulaisille.

G20:n alainen Financial Stability Board (FSB) julkaisi huhtikuussa 2020 yhdessä Kansainvälisen järjestelypankin (BIS) kanssa ulkomaanmaksuja koskevan raportin [4], jota varten selvitettiin ja arvioitiin tällä hetkellä käytössä olevat maailmanlaajuisia ulkomaanmaksuja koskevat käytännöt. Samalla pyrittiin tunnistamaan nykykäytäntöjen haasteet.

Raportin mukaan ulkomaanmaksujen tehostaminen vaatii nykyprosessien virtaviivaistamista. Nykykäytäntöjä tarkasteltaessa havaittiin useita puutteita ja haasteita. Näitä olivat mm. eri järjestelmien yhteensopimattomuus esimerkiksi maksujen välityksessä käytettyjen standardien vuoksi. Lisäksi viranomaisten maksamiselle asettamat vaatimukset, kuten esimerkiksi rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaan asetetut vaatimukset vaihtelevat eri maiden välillä tehden maksujen välittämisestä hidasta. Myös eri aikavyöhykkeet ja niiden vaikutus järjestelmien aukioloon sekä vanhentuneiden IT-ratkaisuiden käyttö vaikeuttavat globaalia maksujenvälitystä.

Viime vuosina välitysteknologiaa on kehitetty ja maksusanomat on jo saatu kulkemaan miltei reaaliajassa globaalisti. Maksujenvälityksen aiheuttamat kustannukset on saatu minimoitua ja toimitusketju läpinäkyvämmäksi niin asiakkaalle kuin maksunvälittäjille. Hyvänä esimerkkinä toimii SWIFT GPI-standardi ja sen mukainen kuluttajille ja pienille yrityksille tarjottava SWIFT Go-palvelu. Teknologian kehittymisestä huolimatta maksujenvälityksen koko ketju on edelleen osittain tehoton. McKinsey (2018) on arvioinut, että yksittäisen ulkomaanmaksun kulut ovat keskimäärin 20 dollaria ja vuosittain maailman laajuisia kuluja maksuista aiheutuu noin 120 miljardia dollaria (Oliver Wyman ja J.P.Morgan 2021)[5].

FSB:tä on pyydetty koordinoimaan kolmivaiheista prosessia, jonka tarkoituksena on parantaa ulkomaanmaksujen käsittelyä. Ongelmien ja haasteiden tunnistamisen jälkeen BIS:n maksu- ja infrastruktuurikomitea (CPMI) otti vastuulleen kehittää suunnitelma siitä, miten havaitut ongelmat saadaan poistettua. Tämä toisen vaiheen suunnitelman [6] FSB julkaisi lokakuussa 2021.

Kolmannessa vaiheessa FSB ja CPMI laativat etenemissuunnitelman yhteistyössä kansainvälisten organisaatioiden ja standardeja laativien viranomaisten kanssa.

FSB:n toisen vaiheen suunnitelma pitää sisällään useita erilaisia osatavoitteita ja painopisteitä, sekä osatavoitteiden saavuttamiseksi tarkoitettuja toimenpiteitä, joiden toteutumista on tarkoitus seurata hankkeen edistyessä. Painopistealueita on yhteensä viisi, joiden sisällä on tunnistettu 16 ulkomaanmaksujen välitystä helpottavaa ja paremmin mahdollistavaa toimea:

1. Viranomaisten ja yksityissektorin sitoutuminen yhteiseen visioon, päämääriin, periaatteisiin sekä yhteisesti sopimaan uudesta palvelutasosta.
2. Ulkomaanmaksuja koskevan sääntelyn, valvonnan ja yleisvalvonnan vaatimusten yhdenmukaistaminen.
3. Kolmas painopiste käsittelee jo nyt käytössä olevien maksujärjestelmien ja muiden maksamisen järjestelyiden mahdollisuuksia parantaa toimintaansa siten, että käytettäisiin enemmän esim. maksu maksua vastaan -periaatetta (PvP) ja järjestelmien välisiä linkkejä. Lisäksi järjestelmiin suoraa osallistumista ja järjestelmien aukioloaikaa tulisi pidentää niin, että eri järjestelmillä on mahdollisuus olla samaan aikaan auki riippumatta aikavyöhykkeestä.
4. Markkinakäytäntöjen ja datan käsittely. Tämän mukaan tarvitaan harmonisoitua sanomastandardien ja esimerkiksi yhteisten tunnisteiden käyttöä.
5. Maksamisen infrastruktuureiden sekä elektronisen keskuspankkirahan hahmottelu siten, että niiden avulla olisi mahdollista suorittaa myös ulkomaanmaksuja.

Koko hankkeelle asetetut tavoitteet koskevat maksamisen kustannuksia, nopeutta, palveluiden saatavuutta ja avointa tietojen saantia palveluiden ominaisuuksista. Kustannusten osalta tavoitteena on, että maksamisen kustannus ei saisi ylittää yhtä prosenttia maksun määrästä vuoden 2027 loppuun mennessä. Lisäksi 75 % maksuista tulisi olla perillä saajan tilillä tunnissa maksun lähettämisestä. Kaikkien maksujen tulisi kuitenkin olla perillä yhdessä pankkipäivässä. Palveluiden saatavuuden osalta on tavoitteena, että kaikilla yksityishenkilöillä, yrityksillä ja pankeilla on tarjolla ainakin yksi palveluntarjoaja, jonka kautta rajat ylittäviä valuuttamaksuja voi tehdä. Lisäksi maksupalvelun ominaisuuksista tulee sekä saajalle että lähettäjälle kertoa vähintään palvelun kokonaiskustannus, valuuttakurssi sekä valuuttakauppaan liittyvät kustannukset, maksun toimitusaika, miten maksun kulkua voidaan seurata sekä kaikki palveluun liittyvät sopimusehdot.

Ulkomaan maksuja koskevan sääntelyn ja suositusten yhdenmukaistamista pyritään edistämään tutkimalla ja yhdenmukaistamalla nykyisin voimassa olevia rajat ylittäviä maksuja koskevia säännöksiä eri puolilta maapalloa. Tämä koskee myös kyberriskeihin liittyviä suosituksia. Sääntelyn yhdenmukaistaminen on erityistesti tarpeen, kun maksujen tulisi kulkea päivässä maksun saajalle asti. Myös maksupalveluiden tarjoajien palveluiden tulee olla linjassa keskenään. Tätä varten BIS on perustanut toimialan edustajien kanssa työryhmän, jonka tarkoituksena on

käydä läpi eri markkinoilla olevien toimijoiden palvelulupauksia ja ratkaista mahdolliset yhteensopivuusongelmat.

Vuodelle 2022 BIS:n perustaman työryhmän on tarkoitus myös tarkastella OECD:n alaisen Financial Action Task Forcen (FATF) kansainvälisen rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämiseen tarkoitettujen standardien [7] toimeenpanoa eri puolilla maapalloa ja etsiä tulkintoja, jotka saattavat hidastaa maksujen perille menoa. Tätä varten FATF ja Basel Committee on Banking Supervision (BCBS) ovat tehneet tutkimuksen, jonka perusteella standardit otetaan päivityksen kohteeksi ja parannetaan standardien käyttöön liittyviä parhaita käytäntöjä. [8] FATF on myös julkistanut heinäkuussa 2021 raportin, jossa tarkastellaan uuden teknologian tuomia mahdollisuuksia ja uhkia. [9]

Yllä mainitun tutkimuksen mukaan suora pääsy keskuspankkitileille ja maksujärjestelmiin parantaa tehokkuutta, kilpailua ja innovointia rajat ylittävien valuuttamaksujen tarjonnassa. Toisaalta perinteisten pankkien ulkopuolisten tahojen suora pääsy tärkeisiin maksujärjestelmiin voi myös lisätä koko järjestelmän riskejä. CMPI on parhaillaan laatimassa parhaita käytäntöjä hyötyjen ja riskien tasapainottamiseksi. Myös ns. likviditeettisiltojen, joilla likviditeettiä voidaan siirtää helposti järjestelmästä toiseen, laajempaa hyödyntämistä eri maksujärjestelmien likviditeettitarpeisiin tutkitaan parhaillaan.

Rajat ylittäviin maksuihin kuuluu usein myös valuuttakaupan tekeminen, jotta maksu saadaan muutettua sovittuun valuuttaan. Valuuttakauppoihin liittyy aina luottoriski, mikäli valuuttakauppaa ei ole tehty maksu maksua vastaan (PvP) -periaatteella, jolloin maksu välitetään yhdessä valuutassa vain, jos myös toisessa valuutassa tehtävä maksu toteutuu. Tällä hetkellä vain merkittävimmissä valuutoissa olevat maksut on mahdollista suorittaa tällä periaatteella. Viranomaiset pyrkivät edistämään uusien valuuttojen mukaan ottamista PvP:n piiriin nykyisissä palveluissa sekä uusien julkisten ja yksityisten palveluntarjoajien syntymistä.

CPMI on tutkinut myös maksujärjestelmien yhtäaikaista aukioloa. Rajat ylittäviä valuuttamaksuja voitaisiin välittää ympäri maapalloa mahdollisimman nopeasti, jos eri maksujärjestelmät olisivat päivittäin avoinna samanaikaisesti ainakin osan aikaa.

G20-aloitteen vaikutukset Suomessa

Suomalaiset pankit käyttävät valuuttamääräisissä ulkomaanmaksuissaan maksujen lähettämiseen ja vastaanottamiseen pääasiassa kirjeenvaihtajapankkeja, ja yhteydet pankkien välillä otetaan SWIFT-järjestelmän tarjoamilla standardoiduilla palveluilla. Suomalainen pankki ja ulkomainen tilipankki eli ns. nostrotilipankki (eli kirjeenvaihtajapankki, jossa suomalainen pankki pitää tiliään)

sopivat tiliehdoissaan maksujen välittämisestä. Ulkomainen tilipankki toimii suomalaisen pankin maksujen välittäjänä kyseisen valuutan määräisissä maksuissa. Näin maksujen katteet siirretään SWIFT-verkon välityksellä joko tilipankkiin tai ketjutettuna seuraaviin pankkeihin. Monesti varsinainen kaikki maksun tiedot sisältävä maksusanoma menee suoraan SWIFT-verkon välityksellä maksun saajan tilipankkiin ja maksun kate siirtyy omaa reittiään tilipankkien välillä. Siten maksun perille saattamiseksi tarvitaan usein useamman ulkomaisen pankin yhteispeliä.

Maksujen ja maksuihin liittyvien sanomien välitys pankkien välillä edellyttää kummankin osapuolen luotettavan teknisen tunnistuksen suorittamista SWIFT-verkossa. Lisäksi pankki tekee useita selvityksiä niin tilin avaavasta pankista kuin myös pankin tarjoamista palveluista. Kansainvälisten rahanpesua ja terrorismin rahoitusta estävät lait ja KYC-periaatteet (Know Your Customer) edellyttävät, että toinen osapuoli ja sen asiakkaiden liiketoiminta tulee tuntea, jotta mm. normaalista poikkeavat maksutoimeksiannot voidaan asianmukaisesti tutkia. Tämä vaatimus koskee myös pankkien välisiä asiakkuuksia.

Maksusanomien välitys on muuttumassa yhä nopeammaksi. Käytännössä ainoa maailmanlaajuista maksusanomastandardia tarjoava SWIFT on jo kehittänyt palvelun, joka vastaa G20 -hankkeessa löydettyihin maksamisen haasteisiin. Sen avulla maksusanomia pystytään seuraamaan reaaliajassa ja maksamisen ketju on entistä läpinäkyvämpi. Uusi standardi ja siihen liittyvät maksupalvelut eivät ole vielä kaikkialla tai kaikilla pankeilla käytössä, mutta on syytä odottaa, että uudistus lähivuosina saavuttaa yhä useampia pankkeja. Uudet maksamisen ominaisuudet eivät siis poista edellä mainittua kirjeenvaihtajapankkiverkoston tarvetta, mutta ne antavat maksuprosessissa mukana oleville entistä paremmat työkalut seurata maksun etenemistä ja nopeuttaa maksun perillemenoa.

Vaikutukset maksupalvelun tarjoajille ja asiakkaille

SEPA-maksujen kehittyminen teki maksamisesta Eurooppaan nopeaa ja kustannustehokasta. Maksaminen esimerkiksi Saksaan toimii kuten kotimaanmaksu. Tämä on vaatinut sekä standardointia että sääntelyä. Valuuttarajat ylittävien maksujen osalta kehitys ei ole ollut yhtä nopeaa ja yhtenäistä. Perinteisillä maksupalveluntarjoajilla, kuten pankeilla, on edelleen keskeinen rooli valuuttarajat ylittävien maksujen välittämisessä. Yksittäisiä palveluita on kehitetty helpottamaan asiakkaiden maksuliikenteen sujuvuutta, mutta yhtenäiset standardit maksujen välityksessä puuttuvat. Tämä ei johdu ainoastaan maksujen välittäjien toiminnasta vaan myös sääntely on rajat ylittävien valuuttamaksujen osalta hajanaista ja tulkinnat yhteisistäkin periaatteista saattavat poiketa eri maissa. Maksaminen SEPA-alueen ulkopuolelle vaatii pitkän kirjausketjun erilaisine käytäntöineen ja sääntelyineen, mikä on maksujen välittäjille kallista, tehotonta ja riskialtista.

Rajat ylittävien valuuttamaksujen saaminen samalle viivalle kotimaanmaksujen kanssa on vaikea haaste ja vaatii maksamisen alueen toimijoiden yhteistä näkemystä ja hyvää yhteistyötä. Kilpailu maksamisen alueella kiristyy ja maksupalveluntarjoaja voi tarjota yhä helpommin palveluitaan rajojen ylitse. Esimerkiksi BigTech-yritykset [10] tai muut uudet toimijat voivat resursseillaan ja ilman vanhan järjestelmäarkkitehtuurin painolasteja tarjota hyvinkin ketteriä globaaleja maksamisen palveluita, paikasta riippumatta. Teknologian kehityksen myötä maksamisen uudet toimijat voivat ns. poimia rusinat pullasta ja jättää ainoastaan tilin pankin hoidettavaksi.

Perinteisillä toimijoilla on kuitenkin vahvuutensa ja mahdollisuus maksujen välittämiseen valvotusti keskuspankkirahassa. G20-aloitteen tarkoituksena on yhdistää toisaalta vuosikymmeniä kehitetty turvallinen ja nopea SWIFT-verkko sekä keskuspankkien tarjoamat selvityspalvelut. Hankkeen tarkoituksena ei ole korvata jo toimivia järjestelmiä ja prosesseja vaan integroida ne uuteen malliin. Esimerkiksi eurojärjestelmän pikamaksujärjestelmä TIPS ja muut monivaluuttaista toiminnallisuutta jo tarjoavat järjestelmät voisi ottaa alustaksi tähän tarkoitukseen.

Uusi globaali maksamisen järjestelmä standardisoi maksujen välitystä ja harmonisoi sääntelyä. Nämä yhdessä tuovat mahdollisuuden automatisoida maksuprosessia. Teknisen rajapinnan lisäksi esimerkiksi rahanpesuun ja terrorismin rahoittamisen ehkäisyyn liittyvät toimet voitaisiin hoitaa keskitetysti. Samoin ulkomaanmaksuihin liittyvät valuutanvaihdot voitaisiin hoitaa keskitetyssä järjestelmässä, jolloin valuuttamääräisten maksujen välittäminen aikavyöhykkeiden välillä helpottuisi ja nopeutuisi.

Maksujen osapuolet ovat usein epätietoisia siitä, miten ja missä heidän maksunsa kulkee. Maksu lähetään yrityksen maksuliikejärjestelmästä maksupalveluntarjoajalle, mutta siitä eteenpäin asiakas ei juurikaan näe maksun tilannetta. Sama koskee maksunsaajaa, joka aikanaan vastaanottaa maksun palveluntarjoajansa kautta. Ulkomaanmaksuissa jokainen maksuketjun osapuoli tekee maksulle omat toimenpiteensä ja maksu voi kulkea automaattisesti tai se voi joutua odottamaan manuaalista käsittelyä useammassakin vaiheessa. Maksu voi edellyttää myös valuuttakauppaa. Nämä askeleet voivat hidastaa maksun kulkemista jopa päivien mittaiseksi ja aiheuttaa huomattavia ja ennakoimattomiakin kuluja sekä maksajalle että maksun saajalle. G20 hankkeella pyritään vaikuttamaan näihin asiakkaalle näkymättömiin välivaiheisiin. Asiakkaan ja maksupalveluntarjoajan väliset yhteydet ovat jatkossakin tämän ulkopuolella.

Erityisesti maksuliikennettä paljon harjoittavien toimijoiden osalta voi olla hyvinkin vaikea vertailla maksupalveluntarjoajien palveluita. Vielä vaikeammaksi tämän tekee uusien toimijoiden markkinoille tulo. Usein maksupalveluntarjoajien palvelut ovat paketti, jossa maksuliikenne on osa suurempaa palvelukokonaisuutta.

Muutostarpeet tunnistettu myös Suomessa

Suomen suurin ulkomaan kauppakumppani Saksa on euroalueella, minne suurin osa maksuista hoidetaan muita kanavia pitkin kuin ulkomaanmaksuina. Seuraavaksi suurimmat kauppakumppanit löytyvät muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta euroalueen ulkopuolelta. Siksi rajat ylittävillä valuuttamaksuilla on Suomessa edelleen huomattava merkitys niin palvelun tarjoajille kuten pankeille ja palvelun käyttäjille.

Suomen tärkeimmät ulkomaan kauppakumppanit vuonna 2021

Tuonti alkuperämaittain	**Milj. €**	**%**		**Vienti määrämaittain**	**Milj. €**	**%**
Saksa	10 820	14,9		Saksa	9 157	13,3
Venäjä	8 620	11,9		Ruotsi	7 077	10,3
Ruotsi	8 427	11,6		Yhdysvallat	4 642	6,8
Kiina	6 575	9,0		Alankomaat	4 352	6,3
Alankomaat	3 880	5,3		Venäjä	3 736	5,4
Puola	2 423	3,3		Kiina	3 619	5,3
Viro	2 395	3,3		Italia	2 927	4,3
Yhdysvallat	2 335	3,2		Iso-Britannia	2 551	3,7
Italia	2 006	2,8		Viro	2 393	3,5
Ranska	1 815	2,5		Belgia	2 295	3,3
Muut maat	23	32,2		Muut maat	26	37,8

Lähde: Tilastokeskus.

Suomen tärkeimmät ulkomaan kauppakumppanit vuonna 2021						
	412				013	
Yhteensä	**72 707**	**100**		**Yhteensä**	**68 761**	**100**

Lähde: Tilastokeskus.

Alkuperämaiden lisäksi kirjeenvaihtajapankkimaksuja voidaan tarkastella valuuttojen mukaan. Suurin valuutta on euro. Euroja voidaan käyttää myös sellaisessa kaupassa, jossa toinen osapuolista on euroalueen ulkopuolella. Sama koskee myös dollareita. Esimerkiksi öljykauppa tapahtuu tyypillisesti dollareissa tai euroissa, vaikka kaupan osapuoli tai osapuolet eivät sijaintinsa puolesta olisikaan näillä alueilla. Sama koskee myös puuteollisuuden tuotteiden kauppaa. Suurimmat käytetyt valuutat ovat EUR, USD ja SEK. [11]

Suomalaiset pankit ja ulkomaankauppaa harjoittavat yritykset ovat hyvin tietoisia rajat ylittäviä maksuja koskevista hankaluuksista. Maksun perillemenoa on syytä nopeuttaa, mutta maksun ei välttämättä tarvitse olla sekunneissa saajalla. Hyvin usein yrityksille riittäisi, että maksu on perillä esimerkiksi samana päivänä. Pikamaksun nopeudella ei näyttäisi olevan toistaiseksi mitään lisäarvoa, kun yritykset maksavat laskujaan ympäri maapalloa erilaisilla maksuajoilla. Varsinkin jos pikamaksusta peritään suurempi palvelumaksu, on lisäarvoa vaikea nähdä. Kuitenkin joissakin tilanteissa maksun mukana nopeasti kulkeva tieto voi olla itse rahasiirtoa tärkeämpää.

Rajat ylittävään valuuttakauppaan liittyvät kustannukset nähdään usein ongelmana. Maksun välittäminen on usein monin verroin kalliimpaa kuin tavallisten maksujärjestelmien kautta välitetyt maksut. Monesti maksun välittäjäpankkeja voi olla maksun perille saattamiseksi useita peräkkäin. Kirjeenvaihtajapankkiverkosto on pankeille kallis ylläpitää. Tällöin kukin pankki usein ottaa oman toimitusmaksunsa, joka vähennetään laskun summasta, ja näin saaja saa tilillensä selvästi laskutettua pienemmän summan.

Suurin osa ulkomaanmaksuista on yritysten ulkomaankauppaan liittyviä maksuja. Yksityishenkilöiden osalta maksut liittyvät usein verkko-ostoksiin. Näiden maksujen osalta voi olla enemmän hyötyä siitä, että maksu on melkein heti saajalla, koska silloin myös tavaran tai muun hyödykkeen toimitus nopeutuu. Toisaalta kansainväliset maksukortit ovat täyttäneet tämän maksamisen tarpeen, ja yksityishenkilöiden rajat ylittäviä valuuttamaksuja on varsin vähän.

Valuuttarajat ylittävät maksut ovat olleet Suomessa merkittävästi kalliimpia kuin SEPA-alueelle menevät tilisiirrot. Perinteisesti tilisiirrot ovat kuuluneet pankkien maksupaketteihin, jotka tarjoavat yhdellä hinnalla maksamisen peruspalvelut maksujen määrästä riippumatta.

Ulkomaanmaksut sitä vastoin eivät normaalisti kuulu tällaisten maksupakettien piiriin, jolloin maksun lähettämisestä ja mahdollisesti vastaanottamisesta on peritty toimitusmaksu. Pankeille tärkeänä tulon lähteenä ovat myös olleet ulkomaanmaksuihin liittyvien valuuttakauppojen kurssieroista saadut tuotot.

Osa suomalaisista pankeista tarjoaa jo yritysasiakkailleen SWIFT-järjestelmän uusia palveluita niin, että yritykset pystyvät seuraamaan maksujen perillemenoa. Myös maksuista koituvat kustannukset ovat tätä kautta tarkemmin tiedossa. Odotettavissa onkin, että lähivuosina G20-aloitteen edistyessä useammat pankit alkavat tarjota parempia ja läpinäkyvämpiä palveluita yritysasiakkailleen. Teknologian kehitys maksamisen alueella on nopeaa ja markkinavetoiset järjestelmät saattavat ratkaista ulkomaanmaksujen nykyiset haasteet myös G20-aloitteesta riippumatta.

BigTech-yritysten uudet maksamista koskevat innovaatiot eivät niinkään vielä koske yrityksiä, mutta yksityishenkilöiden osalta niillä saattaa tulevaisuudessa olla suuri merkitys.

Yhteenveto

G20-aloite on yksi varteenotettavimmista vaihtoehdoista virtaviivaistaa ulkomaanmaksamista niin maksupalveluntarjoajien kuin yritysten ja kuluttajien näkökulmasta. Suunniteltu hanke on kokonaisuutena massiivinen, ja hankkeen loppuun vieminen vaatii paljon aikaa. Samaan aikaan yksityisten toimijoiden kehittämät, kevyempänä ratkaisuna toteutetut vaihtoehdot voivat olla jo markkinoiden käytössä.

G20-aloitteen ja yksityisten markkinatoimijoiden yhteisenä tavoitteena on tehostaa globaalia ulkomaanmaksujen käsittelyä sekä lisätä läpinäkyvyyttä loppuasiakkaalle. Suomen kokoisella markkinalla muutoksista hyötyvät eniten suuret yritykset, joilla on paljon kansainvälistä maksuliikennettä. Kotimaisten pankkien osalta vaikutukset ovat vielä vaikeasti ennakoitavissa. Kirjeenvaihtajapankkiverkkojen tehottomuus ja riskit ulkomaanmaksujen välityksessä on tunnistettu. Tehokkuuden lisääminen keskitetyllä järjestelmällä toisi maksujen välittäjille kustannussäästöjä. Kuitenkin uuden järjestelmän vaatimat investoinnit ja mahdolliset vaikutukset esimerkiksi maksuihin liittyviin valuuttakauppoihin selviävät vasta aloitteen edetessä. Suurimmat hyödyt G20-aloitteesta ja muista vastaavista uudistuksista näyttäisivät kohdistuvan niille markkinoille ja maksutavoille, joissa maksujärjestelmien kehitys on jäänyt niin nopeuden kuin kustannusten osalta jälkeen muusta markkinakehityksestä.

Maksamisen muuttuessa globaalisti yhdenmukaisemmaksi, esimerkiksi sääntelyn ja viestistandardien osalta, kilpailu maksamisen ympärillä muuttuu. Suomalaiset yritykset voivat aikaisempaa helpommin käyttää kansainvälisiä toimijoita maksujen välitykseen. Maksamisen

infrastruktuurin kehittyminen ja keskittyminen tuo tehokkuutta maksuketjuihin, mutta samalla järjestelmät siirtyvät yhä kauemmaksi kansallisesta päätöksenteosta. G20-aloitteen tarkoituksena oli hyödyntää mahdollisimman hyviksi havaittuja infrastruktuureja ja käytäntöjä. Myös digitaalisen keskuspankkirahan mahdollisuuksia muutoksen vauhdittajana [12] selvitetään. Kansainvälisen kaupan edistämiseksi voi myös tulla täysin muita ratkaisuja kuin kirjeenvaihtajapankkimaksut. Kansainväliset FinTech-toimijat tai erilaiset kryptovaluutat voivat tarjota jatkossa uuteen teknologiaan perustuvia ratkaisuja. Myös varsinaisten jo nykyään käytössä olevien maksujärjestelmien väliset linkit voivat olla ratkaisu kirjeenvaihtajapankkimaksujen nykyongelmiin. [13]

Viitteet

1. Kirjeenvaihtajapankkitoiminnassa välitettyjen maksujen katteet kirjataan pankkien keskinäisten tilien kautta. Maksaminen tapahtuu liikepankkirahassa, ilman keskuspankkien takaamaa maksuihin liittyvien katteiden siirtoja. Liikepankit arvioivat tilipankkiensa luotettavuuden ja taloudellisen toimintakyvyn ja voivat myöntää toisilleen luottolimiittejä. Katteiden siirtoon ei myöskään yleensä liity erityisiä vakuuksia, vaan se perustuu sopimukseen maksujen välityksestä. ↑
2. Ks. https://www.bankofengland.co.uk/payment-and-settlement/cross-border-payments#:~:text=The%20value%20of%20cross%2Dborder,trillion%20in%20just%2010%20years. ↑
3. Eurosystem retail payment strategy (europa.eu) ↑
4. Enhancing Cross-border Payments - Stage 1 report to the G20 - Financial Stability Board (fsb.org) ↑
5. Ks. https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecb.wp2693~8d4e580438.en.pdf. ↑
6. G20 Roadmap for Enhancing Cross-border Payments: First consolidated progress report (fsb.org) ↑
7. Documents - Financial Action Task Force (FATF) (fatf-gafi.org) ↑
8. Cross-Border-Payments-Survey-Results.pdf (fatf-gafi.org) ↑
9. Globaalit teknologiayritykset, esimerkiksi Amazon, Apple, Google tai Meta ↑
10. Taulukot (suomenpankki.fi) ↑
11. Central bank digital currencies for cross-border payments ↑
12. Towards the holy grail of cross-border payments (europa.eu) ↑

Tässä artikkelissa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajien omia eivätkä välttämättä edusta

Suomen Pankin näkemystä.

Asiasanat

digitalisaatio, maksaminen, maksujärjestelmät, ulkomaanmaksut